

Особенностью системного подхода в исследовании является то, что для каждого проводимого занятия процесса обучения в аудитории строится эргономическая модель всех видов аудиторий.

Делая анализ и синтез процесса обучения с помощью теории систем на основе структурной схемы расположения обучаемых в аудитории для проведения занятий строится эргономическая модель приобретения знаний.

Но, во всех случаях самым необходимым фактором является определение метода измерения, единица измерения приобретаемого знания, их количество, пределы максимального и минимального изменения и т.д. объекта исследования.

#### **Список использованной литературы:**

1. Халдаров Х. А. Управление процессом обучения в приобретении знаний с помощью эргономического моделирования. Меж. НПК «Место развития нового Узбекистана в области образования на международных исследованиях». МННИЦ по оценке качества обучения. Т.: 2022, С.71-78.

2. Халдаров Х.А. Эргономика в образовании. XXVI Межд.НПК «ИННОВАЦИЯ-2022». Сборник научных статей, Ташкент, 59-61.

### **BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QUVCHILARIGA RUS TILINI O‘QITISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING MAVJUD HOLATI VA IMKONIYATLARI**

**Davranova Gulbahor Numondjonovna**

Buxoro muhandislik texnologiya instituti tayanch doktoranti

[sunny.davranova@gmail.com](mailto:sunny.davranova@gmail.com)

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada bugungi axborotlashgan jamiyatda o‘qitishning zamonaviy didaktik vositalarini kengroq joriy etish muhimligi, xorijiy (rus) tili darslarida foydalanish uchun hozirda kompyuter dasturlarining keng doirasi taklif etilganligi, ushbu dasturlar orqali yaratiladigan multimedialar audiovizual axborotni qayta ishlashning zamonaviy usullarini qo‘llash hisobiga o‘qitish samaradorligini oshirish va o‘qitishni intensivlashtirish imkoniyatini ta‘minlashi haqidagi fikrlar bayon etilgan.

**Kalit so‘zlar:** boshlang‘ich sinfi o‘quvchisi, rus tilini o‘qitish, axborotlashgan jamiyat, o‘yin, qiziqish, samaradorlik, xotira, ta‘limiy dasturlar, o‘quv dasturlari, nazorat dasturlari, o‘yin dasturlari, fonetika, grammatika, lug‘at bilan ishlash, talaffuz ko‘nikmalari.

Jahon ta‘lim sohasidagi rivojlanish tendensiyalari axborotlashgan jamiyatda o‘qitishning zamonaviy didaktik vositalarini kengroq joriy etish va ularning samaradorligini yanada oshirishning dolzarbligini ko‘rsatmoqda. XXI asr - axborotlashtirish asri, shubhasiz, chet tillarini an‘anaviy o‘qitishga o‘z ta‘sirini ko‘rsatdi. Bundan maqsad o‘quv jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan to‘g‘ri va samarali foydalanishni o‘rganishdir. Davr bilan hamnafas tarzda, kun sayin

barcha sohalar amaliyotiga jadal kirib borayotgan axborot texnologiyalarini umumta'lim maktablari ta'lim jarayoniga ham tatbiq etish dolzarb masalalardan biri bo'ldi.

Ayniqsa, xorijiy (rus) tili darslarida kompyuter ta'lim uchun shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish uchun xizmat qiladi, individuallashtirish va ta'limni farqlash uchun imkon beradi, faolligini oshiradi, o'quvchilarni undaydi, ayniqsa, o'quv jarayonini faollashtirish va ularga qulay o'quv muhitini taqdim etadi. Xorijiy (rus) tili darslarida foydalanish uchun hozirda kompyuter dasturlarining keng doirasi taklif etiladi. Quyida xorijiy (rus) tili darslarida foydalaniladigan kompyuter dasturlari shakllari va ularning maqsadi keltirilgan:

Xorijiy (rus) tili darslarida foydalanish uchun kompyuter dasturlari

| <b>№</b> | <b>Dastur turlari</b> | <b>Maqsadi</b>                                 |
|----------|-----------------------|------------------------------------------------|
| 1.       | Ta'limiy dasturlar    | ma'lum bilim, ko'nikma va odatlarni egallash;  |
| 2.       | O'quv dasturlari      | bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash;          |
| 3.       | Nazorat dasturlari    | bilim sifatini nazorat qilish va uni tuzatish; |
| 4.       | O'yin dasturlari      | intellektual rivojlanish uchun.                |

Ushbu dasturlar orqali yaratiladigan multimedialar audiovizual axborotni qayta ishlashning zamonaviy usullarini qo'llash hisobiga o'qitish samaradorligini oshirish va o'qitishni intensivlashtirish imkoniyatini ta'minlaydi. Multimedialarning mohiyatlari o'qitishning turli aspektlarida keng imkoniyatlar yaratib beradi. Ochiq o'qitish jarayonida multimedia vositalaridan foydalanishning asosiy imkoniyat va ustunlik jihatlardan biri bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

- o'qitish jarayonida o'quvchi qabul qilishi mumkin bo'lgan bir nechta kanallardan bir vaqtning o'zida foydalanish, buning hisobiga turli sezgi organlari yetkazib berayotgan axborotning integratsiyasiga erishiladi;

- qiyin real eksperimentlarni rag'batlantirish imkoniyati;

- jarayonlarni dinamik yetkazib berish hisobiga abstrakt axborotni vizualizatsiya qilish;

- o'rganilayotgan mavzuni keng o'quv, umumiy, tarixiy kontekstga joylash.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida rus tilini axborot texnologiyalari va multimedialardan foydalangan holda o'qitishda turli xil til o'rganish aspektlarida maqsad va vazifalarni amalga oshirish mumkin. Quyida axborot texnologiyalari va multimedialardan foydalanishning maqsad va vazifalari keltirilgan:

### **Rus tilini o'qitishda axborot texnologiyalari va multimedialardan foydalanishning maqsad va vazifalari**

| <b>№</b> | <b>Maqsad</b>          | <b>Vazifa</b>                                                                                                                                                                                                                             |
|----------|------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.       | Fonetikani o'qitishda: | <p>a. adekvat talaffuz ko'nikmalarini egallash, yangi lingvistik materialga nisbatan tinglash va talaffuz qilish ko'nikmalarini yanada takomillashtirish;</p> <p>b. eshitish, talaffuz va intonatsiya qobiliyatlarini shakllantirish.</p> |

|    |                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|----|---------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. | Grammatikani o'rgatishda: | <p>a. grammatik vositalar hajmini kengaytirish, yangi grammatik hodisalarni o'zlashtirish va ulardan nutqda foydalanish;</p> <p>b. muayyan grammatik hodisalarni samarali o'zlashtirish-masalan, turli xil jumlar va konstruksiyalarni tushunish va nutqda ishlatish (o'rta sinf o'quvchilari uchun);</p>                                                                                      |
| 3. | Lug'at bilan ishlashda:   | <p>a. leksik birliklarni tizimlashtirish, lug'at boyligini kengaytirish, nutqda leksik birliklarni tushunib olish va ulardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish;</p> <p>b. o'qish, tinglashning leksik ko'nikmalarini shakllantirish va samarali yozish qobiliyatlari.</p>                                                                                                              |
| 4. | O'qishni o'rgatishda:     | <p>a. o'qishning asosiy turlaridan foydalangan holda turli xil uslubdagi matnlarni (oshkoralik, badiiy, noto'g'ri) idrok etish: o'rganish, tahlil qilish va qidirish;</p> <p>b. tilga oid ma'lumotlarni (elektron ensiklopediyalar, avtomatik lug'atlar) taqdim etish axborot ta'minotini ta'minlaydigan tilning farqli jihatlarini mustaqil ravishda anglash qobiliyatini shakllantirish.</p> |

Kompyuter dasturlaridan foydalanish diqqatni reproduktiv faoliyatdan ijodiy faoliyatga o'tkazish, o'rganishni boyitish, assotsiativ va hissiy xotira va audiovizual idrokni rivojlantirish imkonini beradi. Xorijiy (rus va ingliz) tillarida parallel matnlar, shuningdek, so'zlar orasidagi o'zaro bog'liqlikni tez va oson anglashga yordam beradi. Materiallarni tinglash ularning assimilyatsiyasini osonlashtiradi va tezlashtiradi, rus tilini yaxshilashga va rus tilining to'g'ri intonatsiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish guruhda ishlashni amalga oshirishni ham osonlashtiradi; ijodiy faoliyatni, faol va maqsadli muloqotni rejalashtirishga imkon beradi (guruh ichida va alohida); jamoaviy ijodkorlikni tashkil etish uchun imkoniyatlar yaratadi (veb 2.0 texnologiyasi), ochiq axborot tarmoqlarida ma'lumot olish (loyihani yaratishda va individual vazifalarni tayyorlashda) va bajarilgan ish yoki voqea to'g'risida hisobotlarni tayyorlashda yordam beradi.

To'g'ri tashkil etilgan kompyuterli o'qitish dasturlari axborotni o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishining psixologik va pedagogik qoidalari e'tiborga olingan taqdirda o'qitishni individuallashtirish va differensiyalashtirishga, bolalarning qiziqishlari va o'qishdagi mustaqil faoliyatini rag'batlantirishga imkon beradi. So'nggi yillarda maktab ta'limida chet tillarini o'qitishda yangi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish masalasiga ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Bu nafaqat yangi texnik vositalar, balki o'qitishning yangi shakllari va usullari va o'quv jarayoniga yangicha yondashuv demakdir. Zamonaviy pedagogik amaliyotda turli xil o'qitish texnologiyalari qo'llanilib, ular yordamida o'quvchilarning fanga qiziqishi, akademik ko'rsatkichlar va intellektual madaniyat darajasi ham keskin oshmoqda. Hamkorlikda o'qitish, loyiha metodikasi, yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va Internet-resurslar kabi zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi, bolalarning

qobiliyatlari, ularning ta'lim darajasi va moyilligini hisobga olgan holda ta'limni individuallashtirish va tabaqalashtirishni ta'minlaydi.

Shunday qilib, darslarda axborot texnologiyalaridan foydalanish, birinchi navbatda, o'quvchilarning ijodiy salohiyatidan foydalanish hisobiga doimiy natija beradi, bu esa muvaffaqiyat holatini shakllantirishga olib keladi va o'qitishda motivatsiyani oshiradi. Mamlakatimizdagi umumta'lim maktablari zamonaviy kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalari bilan jihozlash ishlari jadal suratlarda olib borilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, boshlang'ich sinf o'qituvchilarning o'z mehnat faoliyatlariga yangicha yondashuvlarini talab etadi. Darsning samaradorligiga kognitiv faollikni, muammoli vaziyatlarni hal qilish istagini va o'quvchilarning mustaqilligini maksimal darajada oshiradigan innovatsion vositalar va o'qitish usullarining maqbul kombinatsiyasi tufayli erishiladi. Shunday ekan, axborot va kompyuter texnologiyalari chet tilini o'rganishda ijodiy salohiyatni faollashtirish va bilim sifatini oshirish vositasidir.

### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. Ochildieva Hilola Gulamovna. The Use Of Information And Communication Technologies In Russian Language And Literature Lessons For The Development Of Students' Speech: Journal of Positive School Psychology <http://journalppw.com> 2023, Vol. 7, No. 2, 535-538

2. Трофимова Валерия Валерьевна. Методические подходы к формированию информационно-технологической культуры младших школьников: диссертация... кандидата педагогических наук : 13.00.02 Москва, 2007 217 с.

3. Numondjonovna D. G. The use of interactive methods in forming the ecological worldview of preschool children //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 11.

4. Davranova G. COLLABORATION BETWEEN KINDERGARTEN AND FAMILY //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.

5. Numondjonovna D. G. The importance of using multimedia to expand children's worldwide during the activities //Asian Journal Of Multidimensional Research. – 2021. – Т. 10. – №. 7. – С. 28-31.

6. Numondjonovna D. G. et al. The Importance of Aesthetic Education in Comprehensive Education of Preschool Children //International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 54-57.

7. Davranova Gulbahor N. Advantages of Using Modern Information Technologies in Teaching Russian Language for Primary School Students //AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITARIAN RESEARCH. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 333-338.

8. Davranova G. N. THE DEVELOPMENT OF PUPILS'SPEECH IN RUSSIAN LESSONS IN ELEMENTARY SCHOOL //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION". – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 147-154.

9. Davranova G. N. Use of Information Technologies in Primary School Russian Lessons //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – T. 2. – №. 6. – C. 73-78.
10. Numondjonovna D. G. et al. TABIAT BILAN TANISHTIRISH ORQALI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 363-367.
11. Numondjonovna D. G. BOSHLANG ‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING RUS TILIDA LUG ‘ATLAR BILAN ISHLASH JARAYONIDA KREATIVLIGINI OSHIRISH //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 168-170.
12. Numondjonovna D. G. BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA RUS TILINI O‘QITISHDA DIDAKTIK O‘YINLARNING O‘RNI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 160-162.
13. Numondjonovna D. G. et al. MAKTABGACHA VA BOSHLANG ‘ICH TA’LIM TIZIMIDA SIFAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 144-146.
14. Davranova G. N. Pedagogical and Psychological Aspects of Teaching the Russian Language to Primary Class Pupils //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 112-117.
15. Numondjonovna D. G. BOSHLANG ‘ICH SINF O ‘QUVCHILARIDA RUS TILINI O ‘QITISHNI AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANIB TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI //Role of Exact and Natural Sciences During the Renaissance III. – 2023. – C. 87-93.
16. Davranova G. N. THE ROLE OF USING INTERACTIVE SOFTWARE TOOLS IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF COMPETENCIES OF ELEMENTARY STUDENTS //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION". – 2023. – T. 2. – №. 6. – C. 94-99.
17. Davranova G. N. EFFECTIVE ASPECTS OF TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS //International Conference" Modern Pedagogical and Philological Education Sciences". – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 35-40.